

POSTANOWIENIE

23 stycznia 2024 r.

Sąd Najwyższy w Izbie Cywilnej w składzie:

SSN Marta Romańska

po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym 23 stycznia 2024 r. w Warszawie
zażalenia R.S.

na rozstrzygnięcie w pkt 2 wyroku Sądu Apelacyjnego we Wrocławiu
z 12 października 2023 r., I ACa 2479/22,
w sprawie z powództwa R.S.
przeciwko X. spółce akcyjnej w Y.
o ustalenie i zapłatę,

**uchyla zaskarżone rozstrzygnięcie pozostawiając orzeczenie
o kosztach postępowania zażaleniowego w orzeczeniu
kończącym postępowanie w sprawie.**

A.W.

UZASADNIENIE

Powód R.S. wniósł o zasądzenie od X. SA w Y. kwoty 77.257,52 zł i 2.070 franków szwajcarskich (CHF) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 19 marca 2021 r. oraz o ustalenie, że nie łączy go z Bankiem umowa kredytu zawarta 24 kwietnia 2007 r., jako nieważna, a ewentualnie wniósł o zasądzenie od Banku kwoty 32.842,77 zł i 2.070 CHF z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 19 marca 2021 r., jako pobranych ponad należną kwotę w związku z wykonywaniem umowy kredytu.

Pozwany X. SA w Y. wniósł o oddalenie powództwa.

Wyrokiem z 8 listopada 2022 r. Sąd Okręgowy w Świdnicy zasądził od pozwanego na rzecz powoda kwotę 77.257,52 zł i 2.070 franków szwajcarskich (CHF) z odsetkami ustawowymi za opóźnienie od 15 kwietnia 2021 r. (pkt I) i ustalił, że nie istnieje między stronami stosunek kredytu, którego źródłem byłaby umowa z 24 kwietnia 2007 r. (pkt II), oddalił powództwo w pozostałym zakresie (pkt III) i rozstrzygnął o kosztach postępowania (pkt IV).

Sąd Okręgowy ustalił, że 24 kwietnia 2007 r. powód zawarł z A. spółką akcyjną w B. umowę o kredyt w kwocie 118.540,80 zł, indeksowany kursem CHF, z czego kwota 115.000 zł przeznaczona była na cele mieszkaniowe, a pozostała na zabezpieczenia i inne koszty związane z zawartą umową. Powód miał spłacać kredyty w złotych, przy czym wypłacona kwota i poszczególne raty kredytu miały być przeliczane na walutę indeksacji, przy zastosowaniu kursów NBP plus lub minus marża Banku. W okresie od 22 czerwca 2007 r. do 9 lutego 2021 r. powód spłacił kwotę 77.257,52 zł i 2.070 CHF, po czym wezwał pozwanego o jej zwrot zarzucając, że umowa łącząca strony jest nieważna.

Sąd Rejonowy uznał, że zawarta przez strony umowa kredytu złotowego waloryzowanego kursem CHF zawierała klauzule niedozwolone w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c. Zastosowany mechanizm waloryzacji świadczeń wiązał się bowiem z obciążeniem wyłącznie powoda będącego konsumentem ryzykiem wzrostu kursu waluty. Decyzja szwajcarskiego banku centralnego ze stycznia 2015 r. o uwolnieniu kursu CHF spowodowała wzrost kursu tej waluty w stopniu wyższym niż możliwy do przewidzenia przez uczestników obrotu gospodarczego i konsumentów. Konsekwencje tego wzrostu dotknęły w całości powoda. Abuzywna była także klauzula umowna pozwalająca Bankowi przeliczać wpłaty powoda na poczet rat kredytu według kursu waluty korygowanego o marżę ustalaną jednostronnie przez Bank. Wyeliminowanie z umowy tych klauzul, a mianowicie ryzyka walutowego i klauzuli przeliczeniowej przewidującej spread, wiąże się z tak daleko idącym jej przekształceniem, że straciłaby ona pierwotny charakter. Tak przekształcony stosunek umowny nie może być utrzymany. Jakakolwiek późniejsza modyfikacja umowy nie ma wpływu na pierwotnie tkwiące w niej wady. Nieważność umowy uzasadnia zażądanie przez powoda świadczeń, które w związku jej

zawarciem spełnił na rzecz Banku, który ma własne roszczenie o zwrot wypłaconego powodowi kapitału.

Wyrokiem z 12 października 2023 r., w uwzględnieniu apelacji pozwanego, Sąd Apelacyjny we Wrocławiu zmienił wyrok Sądu Okręgowego z 8 listopada 2022 r. w ten sposób, że oddalił powództwo o ustalenie (pkt 1) oraz uchylił ten wyrok w pkt I oraz IV (pkt 2), i w tym zakresie przekazał sprawę Sądowi Okręgowemu do ponownego rozpoznania.

Sąd Apelacyjny zaakceptował ustalenia faktyczne Sądu Okręgowego. Podzielił pogląd tego Sądu, że powód ma interes prawny w zgłoszeniu roszczenia ustalenia nieistnienia stosunku prawnego między nim i pozwanym (art. 189 k.p.c.), lecz roszczenie to – odmiennie niż Sąd Okręgowy – uznał za bezzasadne. Zdaniem Sądu Apelacyjnego, umowa zawarta przez strony spełnia wymagania określone w art. 69 ust. 1 i 2 ustawy z 29 sierpnia 1997 r. – Prawo bankowe (dalej – pr. bank.) w brzmieniu obowiązującym w chwili jej zawarcia. Kwota kredytu została w tej umowie określona jednoznacznie w złotych – 118.540,80 i w tej walucie została też wypłacona. Waluta obca pełniła w umowie funkcję waloryzacyjną. W tej walucie wyrażane było saldo zadłużenia i wysokość rat, które powód spłacał. Wprowadzenie do umowy klauzul indeksacyjnych było prawnie dozwolone. Powód został poinformowany o ryzyku zmiany kursu i jego konsekwencjach. Ryzyko wahań kursu odnosiło się zresztą do obu stron umowy, a status konsumenta nie zwalnia powoda z jego ponoszenia. Ani powód, ani pozwany nie mieli wpływu na te czynniki rynkowe, które kształtowały wysokość kursu waluty indeksacji. Mechanizm indeksacji w umowie ukształtowany został przez dwie normy. Pierwsza wprowadzała samą indeksację do CHF, a druga określała zasady przeliczania kursu waluty na potrzeby rozliczeń stron w związku z wykonywaniem umowy. Norma wprowadzająca indeksację została przez strony indywidualnie uzgodniona i jest jednoznaczna. Strony nie uzgodniły natomiast normy dotyczącej sposobu przeliczania ich zobowiązań. Interesy powoda jako konsumenta naruszało przyzwolecie pozwanemu na określanie wysokości kursu CHF na podstawie konstruowanych przez pozwanego tabel. Wykorzystanie tej klauzuli umownej powodowało, że pozwany samodzielnie decydował o wysokości zadłużenia powoda. Abuzywne były postanowienia umowy pozwalające pozwanemu

korygować kurs średni CHF NBP o naliczane przez pozwanego marże. Wprowadzenie do umowy nieuczciwego mechanizmu przeliczania waluty nie uzasadnia uznania umowy za nieważną, dla przywrócenia równowagi kontraktowanej między stronami wystarczy bowiem, że przeliczenie świadczeń nastąpi po średnim kursie NBP jako obiektywnym, z pominięciem abuzywnych klauzul „minus marża”, „plus marża”.

Przedstawiona ocena zadecydowała o zmianie wyroku i oddaleniu powództwa w części dotyczącej żądania ustalenia nieważności umowy kredytowej. Roszczenie o zasądzenie świadczenia Sąd Apelacyjny uznał za nierozpoznane co do istoty. Wadliwa – zdaniem Sądu Apelacyjnego – ocena ważności umowy spowodowała, że Sąd Okręgowy nie wypowiedział się o roszczeniu ewentualnym, zasądził na rzecz powoda równowartość świadczeń, które ten spełnił na rzecz pozwanego w związku z wykonywaniem umowy, podczas gdy powinien był ocenić, w jakim zakresie stosowanie klauzul „minus marża”, „plus marża” spowodowało, że powód świadczył na rzecz pozwanego więcej niż gdyby wartość jego świadczeń wyliczona została wyłącznie w oparciu o wskaźnik kursu CHF NBP. Tylko takiej kwoty powód może zasadnie dochodzić.

W zażaleniu na rozstrzygnięcie w pkt 2 wyroku Sądu Apelacyjnego z 12 października 2023 r. powód zarzucił, że zostało ono wydane z naruszeniem art. 386 § 4 k.p.c. i wniósł o jego uchylenie.

Pozwany wniósł o oddalenie zażalenia.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zakresem kognicji w postępowaniu zażaleniowym prowadzonym na podstawie art. 394¹ § 1¹ k.p.c. objęta jest wyłącznie ocena, czy wystąpiły wskazane przez sąd drugiej instancji przesłanki wydania orzeczenia kasatoryjnego. Zażalenie to nie jest środkiem prawnym służącym kontroli materialnoprawnej podstawy wyroku czy prawidłowości zastosowania przez sąd drugiej instancji przepisów prawa procesowego niezwiązanych z podstawami kasatoryjnego orzeczenia. Jest ono skierowane wyłącznie przeciwko uchyleniu wyroku i przekazaniu sprawy do ponownego rozpoznania (zob. m.in. postanowienia Sądu Najwyższego z 12 grudnia 2013 r., V CZ 75/13, niepubl., z 7 listopada 2012 r., IV CZ 147/12, OSNC 2013,

nr 3, poz. 41, z 16 maja 2013 r., IV CZ 31/13, niepubl. i z 21 czerwca 2013 r., I CZ 48/13, niepubl.).

W niniejszej sprawie Sąd Apelacyjny, wydając orzeczenie kasatoryjne w stosunku do rozstrzygnięcia w pkt I i IV wyroku Sądu Okręgowego, zarzucił temu Sądowi nierozpoznanie istoty sprawy.

W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się jednolicie, że do nierozpoznania istoty sprawy dochodzi wówczas, gdy rozstrzygnięcie sądu pierwszej instancji nie odnosi się do tego, co było przedmiotem sprawy, gdyż błędnie zidentyfikował charakter roszczenia albo zaniechał zbadania materialnej podstawy żądania lub merytorycznych zarzutów strony, bezpodstawnie przyjmując, że istnieje przesłanka materialnoprawna lub procesowa unicestwiająca roszczenie. Oceny, czy sąd pierwszej instancji rozpoznał istotę sprawy dokonuje się po przeanalizowaniu żądań pozwu i przepisów prawa materialnego będących podstawą rozstrzygnięcia, nie zaś ze względu na ewentualne wady postępowania wyjaśniającego.

W niniejszej sprawie powód wystąpił z dwoma skumulowanymi żądaniem określonymi jako główne i pozostającymi ze sobą w materialnoprawnym powiązaniu, a mianowicie z żądaniem zasądzenia kwoty odpowiadającej wszystkim świadczeniom, które spełnił na rzecz pozwanego w związku z wykonywaniem umowy kredytu z 24 kwietnia 2007 r. oraz o ustalenie, że ze względu na nieważność tej umowy, nie pozostaje z pozwanym w stosunku prawnym kształtowanym tą umową. Jako ewentualne powód zgłosił żądanie zasądzenia świadczeń, które należałoby zakwalifikować jako nadpłacone przez niego na rzecz pozwanego, a żądanie to byłoby usprawiedliwione w razie przyjęcia, że umowa łącząca go z pozwanym jest ważna, lecz wymaga wyeliminowania wyłącznie klauzuli przeliczeniowej i oparcia rozliczeń na obiektywnych miernikach kursowych.

Nie jest jasne, z jakich przyczyn Sąd Apelacyjny uznał, że tylko jedno z roszczeń zgłoszonych w ramach żądania głównego, a mianowicie żądanie ustalenia, jest możliwe do merytorycznej oceny i – zmieniawszy w tym zakresie wyrok Sądu Okręgowego – oddalił powództwo o to roszczenie, a związane z nim roszczenie o zasądzenie wszystkich świadczeń spełnionych na podstawie umowy,

którego dotyczył pkt I wyroku Sądu Okręgowego, skierował do ponownego rozpoznania. Uznanie, że umowa łącząca strony została ważnie zawarta i obowiązuje strony, pozwala Sądowi Apelacyjnemu także na wyciągnięcie wniosków co do zasadności żądania zwrotu świadczeń spełnionych w wykonaniu tej umowy. Nie sposób przy tym przyjąć, że rozstrzygnięcie kasatoryjne Sądu Apelacyjnego odnosi się do żądania ewentualnego zgłoszonego przez powoda, gdyż w pkt I wyroku z 8 listopada 2022 r. Sąd Okręgowy o żądaniu ewentualnym się nie wypowiedział, uznawszy za zasadne żądanie główne.

Z tych względów – na podstawie art. 394¹⁵ § 1 zdanie pierwsze k.p.c. w zw. z 394¹ § 3 i art. 108 § 2 oraz art. 398²¹ k.p.c. – orzeczono jak w sentencji.

A.W.

[a!]